

eISSN: 2981-1791

Urban Strategic Thought

Homepage: ut.journals.ikiu.ac.ir/

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Publisher: Imam Khomeini International University

Factors Influencing Tourism Development with a Sustainable Development Approach Using the META-SWOT Model (A Case Study: Qazvin City)

Zahra Shameli ^{(1)*} , Mahmoud Rahimi ⁽²⁾

1- PhD Student of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Islamic Azad University, Tehran Central Branch, Tehran, Iran.

2- Associate Professor of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Islamic Azad University, Tehran Central Branch, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Abstract

Received: 09/03/2025

Accepted: 31/07/2025

pp. 118-135

Keywords:

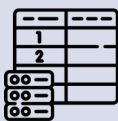
Tourism Development, Sustainable Development META-SWOT, The City of Qazvin.

Number of references: 23

Number of figures: 0

Number of tables: 6

Introduction: The tourism industry plays a vital role in the global economy by supporting job creation, income generation, and sustainable development. As a major sector driving economic growth, tourism includes various branches like urban tourism, which highlights the historical, cultural, and natural attractions of cities. Urban tourism serves as a catalyst for economic, social, and environmental progress, improving overall quality of life and encouraging cultural exchange. Qazvin, with its rich historical and cultural heritage, stands out as one of Iran's key tourism destinations. Its unique architectural landmarks, cultural significance, and strategic location make it appealing to both domestic and international visitors. Despite its potential, Qazvin's tourism sector faces challenges such as environmental degradation, economic fluctuations, inadequate infrastructure, and market instability. These obstacles impede the sustainable growth of the tourism industry and call for a strategic approach to overcome them. This study employs the META-SWOT model to identify and assess factors affecting the sustainable development of tourism in Qazvin. By examining internal and external conditions—strengths, weaknesses, opportunities, and threats—it aims to formulate strategies for improving the city's tourism industry. The results will support policy recommendations for achieving long-term sustainability by utilizing local resources, reducing environmental impacts, and strengthening economic resilience. Ultimately, this research offers a framework for incorporating sustainability principles into tourism planning, promoting economic prosperity, and preserving Qazvin's cultural and environmental heritage.

The Purpose of the Research: The primary goal of this research is to identify and analyze the key factors that influence the sustainable development of tourism in Qazvin using the META-SWOT model. Given the city's rich cultural and historical background, along with its strategic position as a tourism hub, it is vital to assess the internal and external forces affecting its tourism sector. This study aims to perform a comprehensive evaluation of the strengths, weaknesses, opportunities, and threats (SWOT) that shape the growth and sustainability of tourism in Qazvin. By utilizing the META-SWOT framework, the research seeks to offer detailed insights into the current state of Qazvin's tourism industry, emphasizing its competitive edges while addressing structural challenges and external risks. An essential part of this study is to provide wellinformed strategic recommendations to help overcome existing challenges, make the most of available resources, and boost the city's appeal as a sustainable long-term tourism destination. Additionally, this research aims to bridge the gap between tourism development and sustainability by suggesting policies and action plans that support environmental conservation, economic resilience, and socio-cultural preservation. By integrating sustainable practices into tourism planning, the study aims to assist policymakers, urban planners, and tourism stakeholders in making informed decisions that foster inclusive growth while protecting Qazvin's heritage for future generations. Ultimately, the findings will serve as a valuable guide for transforming Qazvin into a sustainable tourism destination in Iran and beyond.

Methodology: This research uses the META-SWOT strategic analysis method to evaluate factors affecting sustainable tourism development in Qazvin. Data collection included library research, analysis of local reports, and interviews with tourism managers and experts. The META-SWOT model was applied to identify and rank the strengths, weaknesses, opportunities, and threats in Qazvin's tourism industry.

ARTICLE INFO

Abstract

Use your device to scan
and read the article online

By combining expert insights with strategic assessment, this approach helps develop practical recommendations that align with sustainability principles. The findings aim to assist policymakers and stakeholders in optimizing resources, addressing challenges, and boosting Qazvin's potential as a sustainable tourism destination .

Conclusion: The tourism industry plays a crucial role in economic growth and sustainable development, with urban tourism serving as a powerful driver. It leverages the unique historical, cultural, and natural assets of cities to attract visitors. Qazvin, with its rich cultural heritage, historical landmarks, and strategic location, has great potential to become a leading tourism destination in Iran. Despite its advantages, the city faces challenges that limit its growth. These include poor infrastructure, lack of promotion, and external threats such as Iranophobia. To fully unlock Qazvin's potential as a top-tier tourism hub, it is essential to address these obstacles. Practical recommendations include improving infrastructure, strengthening the city's image through strategic branding, and developing crisis management strategies. Additionally, implementing sustainable tourism practices that protect the environment and promote local culture can ensure long-term growth. By confronting these challenges directly, Qazvin can thrive as a vibrant and globally recognized tourism destination.

Funding: There is no funding support.

Authors' Contribution: Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments: We are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

Highlight

- The use of the Meta-SWOT model helps identify the strengths, weaknesses, opportunities, and threats of the tourism industry in Qazvin and provides practical strategies for sustainable development.
- By leveraging Qazvin's historical and natural attractions and improving infrastructure, the city can be transformed into a prominent destination for sustainable tourism in Iran.
- Threats such as economic crises and Iranophobia may affect the attraction of foreign tourists, but opportunities for the development of cultural tourism and investment in clean energy sectors exist.

This paper is an open
access and licenced under
the [Creative Commons](#)
[CC BY-NC 4.0](#) licence.

©2024 ,UST.All rights reserved.

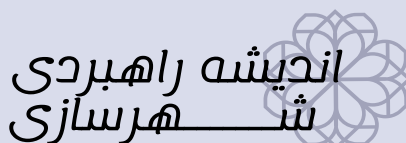
Cite this article: Shameli, Z. & Rahimi, M, Marsousi, N(2024). Factors Influencing Tourism Development with a Sustainable Development Approach Using the META-SWOT Model (A Case Study: Qazvin City). *Urban Strategic Thought*, 3(1(5)), 118-135.

[doi http://doi.org/10.30479/UST.2025.21528.1181](http://doi.org/10.30479/UST.2025.21528.1181)

https://ut.journals.ikiu.ac.ir/article_3795.html

*. Corresponding Author (Email:mah.rahimi@iauctb.ac.ir) / (Phone: +989198591769)

شاپای الکترونیک: ۱۷۹۱-۲۹۸۱

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

مقاله علمی-پژوهشی

عوامل موثر در توسعه گردشگری با رویکرد توسعه پایدار با مدل META-SWOT (محدوده مورد مطالعه: شهر قزوین)

زهرا شاملی^{(۱)*}، محمود رحیمی^(۲)

۱- دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز، تهران، ایران.
۲- دانشیار گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز، تهران، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
مقدمه: صنعت گردشگری به عنوان یکی از بخش‌های مهم اقتصادی جهان، نقشی کلیدی در ایجاد اشتغال، درآمدزایی و توسعه پایدار ایفا می‌کند. گردشگری شهری، با تاکید بر ظرفیت‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی شهرها، به توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی جوامع شهری کمک می‌کند. شهر قزوین با ویژگی‌های منحصربه‌فرد تاریخی و فرهنگی، به عنوان یکی از مقاصد مهم گردشگری در ایران شناخته می‌شود. با این حال، بحران‌های زیست محیطی، نوسانات اقتصادی و چالش‌های بازار بر توسعه این صنعت تاثیر منفی گذاشته‌اند. هدف پژوهش: این پژوهش با استفاده از مدل تحلیلی متاسوات، به شناسایی عوامل موثر بر توسعه پایدار گردشگری در قزوین پرداخته است. هدف، تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای صنعت گردشگری قزوین و ارائه راهکارهایی برای بهره‌برداری از پتانسیل‌های موجود است. روش‌شناسی: روش این تحقیق شامل تحلیل استراتژیک از طریق جمع‌آوری داده‌ها از مطالعات کتابخانه‌ای، تحلیل گزارش‌های محلی و مصاحبه با مدیران و متخصصان حوزه گردشگری بوده است. مدل متاسوات به عنوان ابزاری جامع برای تدوین استراتژی‌های کاربردی، به شناسایی اولویت‌های کلیدی توسعه پایدار کمک کرده است. یافته‌ها و بحث: قزوین با جاذبه‌های تاریخی نظیر بازار سنتی، مسجدالنبی، و آثار معماری ایرانی-اسلامی و موقعیت جغرافیایی مناسب در شبکه حمل و نقل، پتانسیل بالایی برای توسعه گردشگری پایدار دارد. با این حال، کمبود زیرساخت‌های اقامتی، تبلیغات ناکافی و ضعف در مدیریت بحران از نقاط ضعف اصلی محسوب می‌شوند. همچنین تهدیدهایی نظیر آلودگی هوا و بحران‌های اقتصادی می‌توانند جذب گردشگران خارجی را کاهش دهند. از سوی دیگر، فرصت‌هایی مانند رشد گردشگری فرهنگی، توسعه انرژی‌های پاک و جذب سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری وجود دارند. نتیجه‌گیری: با بهره‌برداری از نقاط قوت و مدیریت بهینه تهدیدها، قزوین می‌تواند به مقصدی برجسته برای گردشگری پایدار تبدیل شود. پیشنهادها برای عملی شدن تقویت زیرساخت‌های اقامتی، ایجاد فرودگاه بین‌المللی، برندسازی، تبلیغات هدفمند و بهبود مدیریت بحران هستند. این روش به مدیران شهری کمک می‌کند تا استراتژی‌هایی متناسب با ظرفیت‌ها و محدودیت‌ها تدوین کرده و مسیر توسعه پایدار گردشگری قزوین را هموار کنند. نکات برجسته: - مدل متاسوات امکان تدوین راهبردهای دقیق و بومی‌سازی شده برای توسعه گردشگری پایدار شهری را فراهم کرده است. - شناسایی ظرفیت‌های مغفول مانده قزوین در پیوند با میراث فرهنگی و اکوتوریسم، افق‌های جدیدی برای سیاست‌گذاری شهری گشوده است. - پژوهش بر لزوم تاب‌آوری شهری در برابر چالش‌های اقتصادی و ژئوپلیتیکی تاکید دارد.	دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۹ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۰۹ صص: ۱۱۸ - ۱۳۵ واژگان کلیدی: توسعه گردشگری، توسعه پایدار، مدل META-SWOT، شهر قزوین. تعداد منابع: ۲۳ تعداد اشکال: ۰ تعداد جداول: ۶

ارجاع به این مقاله: شاملی، زهرا و رحیمی، محمود. (۱۴۰۳). عوامل موثر در توسعه گردشگری با رویکرد توسعه پایدار با مدل META-SWOT (محدوده مورد مطالعه: شهر قزوین)، *اندیشه راهبردی شهرسازی*، ۳(۵)، ۱۱۸-۱۳۵.

این مقاله به صورت دسترسی باز و با مجوز [Creative Commons CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) قابل استفاده است.

[doi: https://doi.org/10.30479/UST.2025.21528.1181](https://doi.org/10.30479/UST.2025.21528.1181)

©2024, UST. All rights reserved.

* نویسنده مسئول (رایانامه: mah.rahimi@iauctb.ac.ir) / (تلفن: ۰۹۱۹۸۵۹۱۷۶۹)

۱- مقدمه و بیان مسئله

صنعت گردشگری در دنیای معاصر به عنوان یکی از سریع‌ترین و پیشرفته‌ترین بخش‌های اقتصادی شناخته می‌شود که تأثیرات چشم‌گیری در ایجاد اشتغال، درآمدزایی و رشد اقتصادی کشورها دارد. این صنعت به عنوان یک منبع مهم درآمد ملی، نقش حیاتی در توسعه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ایفا می‌کند و می‌تواند به بهبود روابط بین‌المللی و ترویج صلح جهانی کمک کند (Rachão et al., 2021). در بسیاری از کشورها، به‌ویژه در شهرهای بزرگ و تاریخی، گردشگری به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی شهروندان شناخته می‌شود (Santos & Branco-Teixeira, 2020: 753). با توجه به رشد سریع این صنعت در سطح جهانی، مدیریت استراتژیک آن در شهرهای مختلف، به‌ویژه شهرهایی با جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی، از اهمیت بالایی برخوردار است.

گردشگری شهری به دلیل برخورداری از جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی، به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های برجسته این صنعت مورد توجه ویژه قرار گرفته است. شهرهایی که از زیرساخت‌های مناسب، مکان‌های دیدنی و موقعیت جغرافیایی استراتژیک برخوردارند، قادر به جذب گردشگران داخلی و خارجی هستند (Rachão et al., 2021). این موضوع به‌ویژه در شهرهایی مانند قزوین که دارای جاذبه‌های فرهنگی، تاریخی و طبیعی غنی است، حائز اهمیت است. از جمله ویژگی‌های خاص قزوین می‌توان به آثار تاریخی، معماری ایرانی-اسلامی و موقعیت جغرافیایی مناسب آن اشاره کرد که ظرفیت بالایی برای جذب گردشگران فراهم می‌آورد.

با این حال، شهر قزوین همانند سایر شهرها با چالش‌هایی در زمینه توسعه گردشگری مواجه است. بحران‌های زیست‌محیطی مانند کم‌آبی و آلودگی هوا، بحران‌های اقتصادی و بهداشتی مانند شیوع بیماری‌ها و بحران‌های طبیعی نظیر سیل و زلزله، تهدیدهای جدی برای توسعه گردشگری ایجاد می‌کنند (Romão, 2020: 65). این بحران‌ها می‌توانند بر جذب گردشگران تأثیر منفی بگذارند و سرعت توسعه صنعت گردشگری را کاهش دهند. علاوه بر این، مشکلات مدیریتی و کمبود

زیرساخت‌های مناسب نیز می‌تواند بر عملکرد گردشگری در این شهر تأثیر بگذارد (Romão, 2020). در مواجهه با این چالش‌ها، برنامه‌ریزان و مدیران شهری باید استراتژی‌های موثری برای مقابله با مشکلات و بهبود وضعیت گردشگری تدوین کنند. در این راستا، استفاده از مدل‌های تحلیلی استراتژیک مانند مدل متاسوات می‌تواند به شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای موجود کمک کند. این مدل به طور خاص می‌تواند به مدیران شهری قزوین کمک کند تا با توجه به وضعیت موجود، استراتژی‌هایی را برای بهبود و توسعه پایدار گردشگری این شهر طراحی کنند (Wang & Pizam, 2021). مدل متاسوات از طریق تحلیل جامع وضعیت داخلی و بیرونی قزوین، فرصت‌های موجود را شناسایی کرده و تهدیدهای پیش‌رو را مورد بررسی قرار می‌دهد. نوآوری اصلی این پژوهش در بهره‌گیری از مدل تحلیلی متاسوات در زمینه گردشگری شهری، به‌ویژه در سطح شهر قزوین، نهفته است. اگرچه مدل سوات در مطالعات گردشگری پیش‌تر به کار رفته، اما مدل متاسوات با افزودن جنبه تحلیلی‌تر و تصمیم‌محور، امکان استخراج راهبردهای اولویت‌دار و هدفمند را فراهم می‌آورد. این تحقیق برای نخستین بار در سطح ملی، مدل متاسوات را در زمینه مدیریت راهبردی گردشگری شهری در شهر قزوین به کار می‌گیرد. رویکرد پیشنهادی پژوهش، با تمرکز بر هم‌راستایی نقاط قوت و فرصت‌ها با تهدیدها و ضعف‌ها، می‌تواند به عنوان الگویی نوین برای تحلیل وضعیت گردشگری در سایر شهرهای تاریخی ایران نیز مورد استفاده قرار گیرد (علی‌اکبری و همکاران، ۱۴۰۲).

استفاده از مدل متاسوات می‌تواند به مدیران و متخصصان گردشگری کمک کند تا برنامه‌هایی موثر برای توسعه پایدار گردشگری در قزوین تدوین کنند و از ظرفیت‌های موجود به‌طور بهینه بهره‌برداری کنند. این مدل همچنین به آن‌ها این امکان را می‌دهد که با شناخت دقیق از وضعیت موجود، راهکارهایی برای رفع نقاط ضعف و بهره‌برداری از فرصت‌های موجود ارائه دهند و به رشد پایدار گردشگری در این شهر کمک کنند.

۲- پیشینه پژوهش

در دهه‌های اخیر، مطالعات بسیاری در زمینه توسعه گردشگری با رویکردهای مختلفی مانند توسعه پایدار و تحلیل‌های استراتژیک انجام شده است. این مطالعات از مدل‌های تحلیلی متاسوات برای ارزیابی وضعیت گردشگری و تدوین استراتژی‌های توسعه‌ای بهره گرفته‌اند. این مدل‌ها با تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها به تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کنند تا استراتژی‌های مناسب برای توسعه گردشگری تدوین کنند. با این حال، پژوهش‌های انجام‌شده در ایران در این زمینه به‌ویژه در رابطه با استفاده از مدل متاسوات همچنان با خلاءهایی روبه‌رو هستند که ضرورت بررسی این رویکردها در تحقیق حاضر را نمایان می‌سازد.

در سطح داخلی، پژوهش‌های زیادی به بررسی عوامل موثر در توسعه گردشگری با استفاده از مدل سوات پرداخته‌اند. به‌طور مثال، **بدری و همکاران (۱۳۹۴)** با استفاده از مدل متاسوات به تحلیل منابع و قابلیت‌های گردشگری روستای میغان پرداخته و نشان دادند که حفظ آداب و رسوم، نیروی متخصص و قدمت تاریخی از جمله عواملی هستند که تناسب استراتژیک بالاتری برای توسعه گردشگری در این منطقه دارند. این تحقیق به‌ویژه بر روی تحلیل منابع گردشگری و توسعه پایدار در سطح محلی متمرکز بوده است.

کوزه‌گرکالجی و دارابی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری استان ایلام با استفاده از تکنیک متاسوات، به تحلیل و ارزیابی وضعیت گردشگری استان ایلام پرداخته و با شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها، استراتژی‌های مناسبی برای توسعه پایدار گردشگری این منطقه ارائه داده‌اند.

در پژوهش **موحد و کهزادی (۱۳۸۹)** نیز جایگاه گردشگری استان کردستان را در مقایسه با رقبای منطقه‌ای بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که سیاست‌های کلان کشوری و تحریم‌های بین‌المللی از جمله مهم‌ترین موانع توسعه گردشگری در این استان هستند.

رجبی و جعفرپور غله تیموری در سال ۲۰۲۴ در مطالعه‌ای با عنوان «تحلیل استراتژیک توسعه گردشگری با

رویکرد توسعه پایدار با استفاده از مدل متاسوات در جزیره فارسی خلیج فارس»، به ارزیابی وضعیت گردشگری جزیره فارسی در مقایسه با رقبای منطقه‌ای پرداخته و با شناسایی دارایی‌ها و قابلیت‌های گردشگری، استراتژی‌های توسعه‌ای مبتنی بر مدل متاسوات ارائه داده‌اند (**Rajabi & Ja-farpour Ghalehtemouri, 2024**).

پرچکانی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود به بررسی مقاصد گردشگری ساحلی در ایران پرداخته و مشخص کردند که چهار به‌دلیل ویژگی‌های اکولوژیکی و اجتماعی-فرهنگی خود پتانسیل بالاتری برای برندسازی دارد.

در تحقیق **حیدری و همکارانش در سال ۲۰۲۲** در خصوص توسعه گردشگری ورزشی در مشهد، استفاده از مدل متاسوات نشان داد که عواملی نظیر فرسودگی زیرساخت‌ها و تورم بزرگ‌ترین موانع توسعه این نوع گردشگری در مشهد هستند (**Heydari et al., 2022**).

در سطح بین‌المللی، پژوهش‌های زیادی به بررسی تاثیر بحران‌ها و سوانح طبیعی بر صنعت گردشگری پرداخته‌اند. **لیو و پرات در سال ۲۰۱۷** نیز به بررسی آسیب‌پذیری گردشگری در برابر تروریسم پرداخته و نشان داده‌اند که عوامل اقتصادی و شدت گردشگری می‌توانند بر تاب‌آوری این صنعت تاثیر بگذارند (**Liu & Pratt, 2017**).

در پژوهش **یانگ و همکارانش در سال ۲۰۲۲** نیز مشخص شد که گردشگری می‌تواند به‌طور قابل توجهی تاب‌آوری اجتماعی را تقویت کند و بر بخش‌های مختلف صنعت گردشگری تاثیر مثبت بگذارد (**Yang et al., 2022**: 371).

با توجه به پیشینه تحقیقاتی موجود، پژوهش حاضر نوآوری‌هایی در راستای استفاده از مدل متاسوات در تحلیل وضعیت گردشگری شهری با رویکرد توسعه پایدار در شهر قزوین ارائه می‌دهد. همچنین، استفاده از این مدل در تحلیل وضعیت داخلی و بیرونی قزوین به‌ویژه در مواجهه با بحران‌ها و چالش‌های زیست‌محیطی و اقتصادی به‌عنوان یک رویکرد نوین در مطالعات گردشگری ایران می‌تواند کمک شایانی به تصمیم‌گیرندگان شهری برای تدوین استراتژی‌های موثر در راستای توسعه پایدار گردشگری ارائه دهد. این پژوهش با تاکید بر تحلیل استراتژیک

اکولوژیکی تاکید دارد. در همین راستا، شناخت ابعاد نظری توسعه پایدار و درک ارتباط آن با سیاست‌گذاری‌های شهری در حوزه گردشگری، پیش‌نیاز طراحی راهبردهای موثر برای توسعه در شهرهایی با ظرفیت‌های ویژه مانند قزوین است (Sharpley, 2009).

۳-۱- گردشگری و توسعه پایدار

گردشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین صنایع اقتصادی جهان، نقش کلیدی در رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال و توسعه فرهنگی، اجتماعی و زیست‌محیطی ایفا می‌کند. صنعت گردشگری به‌ویژه در زمینه گردشگری شهری، به‌دلیل برخورداری از جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی، اهمیت ویژه‌ای دارد. از آنجایی که توسعه گردشگری شهری به‌طور مستقیم بر کیفیت زندگی شهروندان تاثیر می‌گذارد، برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار آن ضروری است (Hunter, 1997: 855).

مطابق با چارچوب‌های ارائه‌شده توسط هانتز در سال ۱۹۹۷ و لین و برین ول در سال ۱۹۹۳، گردشگری پایدار تنها به معنای محدود کردن آثار منفی گردشگری نیست، بلکه شامل گسترش شیوه‌هایی است که موجب تقویت تاب‌آوری اجتماعی، حفاظت از منابع و افزایش مشارکت جامعه محلی در تصمیم‌گیری‌ها می‌شود. در این دیدگاه، توسعه پایدار در گردشگری باید بر اساس اصول بلندمدت و مشارکتی شکل گیرد که هم منافع اقتصادی را تضمین کند و هم تعادل بوم‌شناختی و فرهنگی را حفظ نماید. گردشگری پایدار به معنای توسعه‌ای است که منافع اقتصادی آن، آثار منفی بر محیط‌زیست و فرهنگ‌های محلی را به حداقل می‌رساند (Bramwell & Lane, 1993: 2).

۳-۲- مدل متاسوات

مدل سوات یکی از ابزارهای شناخته‌شده در تحلیل استراتژیک است که به شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها می‌پردازد. تفاوت اصلی مدل متاسوات با مدل سنتی سوات در آن است که متاسوات نه تنها به شناسایی عوامل داخلی و خارجی بسنده نمی‌کند، بلکه توانمندی‌ها و منابع استراتژیک را نیز وارد معادله

و مدل متاسوات می‌تواند به‌عنوان یک ابزار تحلیلی در برنامه‌ریزی‌های گردشگری شهری استفاده شود. نوآوری پژوهش حاضر در چند محور اصلی قابل تبیین است: نخست، درحالی‌که اکثر پژوهش‌های داخلی با استفاده از مدل متاسوات بر مقاصد گردشگری روستایی، ساحلی یا خاص (مانند گردشگری ورزشی) تمرکز داشته‌اند، این تحقیق برای اولین بار به کارگیری این مدل را در سطح گردشگری شهری با تمرکز بر شهر تاریخی قزوین و با رویکرد توسعه پایدار بررسی می‌کند. دوم، این پژوهش با تلفیق مولفه‌های تحلیل استراتژیک و پایداری در بستر چالش‌های نوظهور زیست‌محیطی و اقتصادی، چارچوبی تحلیلی فراهم می‌آورد که در مطالعات قبلی در ایران مغفول مانده است. سوم، برخلاف بیشتر مطالعات که صرفاً به شناسایی عوامل داخلی و خارجی بسنده کرده‌اند، پژوهش حاضر از مدل متاسوات به منظور طراحی عملیاتی اولویت‌های استراتژیک بهره گرفته و نتیجه آن می‌تواند مستقیماً در سیاست‌گذاری‌های شهری قزوین مورد استفاده قرار گیرد. این وجوه تمایز، پژوهش حاضر را به مطالعه‌ای نوآورانه در حوزه تحلیل راهبردی گردشگری پایدار در ایران بدل می‌کند.

۳-۳- مبانی نظری

گردشگری به‌عنوان یک صنعت پویا و تاثیرگذار در اقتصاد جهانی، همواره نقش مهمی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایفا کرده است. با توجه به چالش‌های مختلف محیطی و اجتماعی که در سال‌های اخیر گریبان‌گیر صنعت گردشگری شده است، توجه به مفاهیم توسعه پایدار در این حوزه از اهمیت بالایی برخوردار است. توسعه پایدار در گردشگری، مفهومی چندبعدی است که بر توازن میان رشد اقتصادی، حفظ محیط‌زیست و عدالت اجتماعی تاکید دارد. به بیان دیگر، گردشگری پایدار فرآیندی است که بدون آسیب رساندن به منابع طبیعی و فرهنگی، رفاه بلندمدت جوامع محلی و کیفیت تجربه گردشگران را تضمین می‌کند (Gössling et al., 2020: 5). این نوع گردشگری بر حفظ منابع برای نسل‌های آینده و جلوگیری از تخریب سرمایه‌های اجتماعی و

فرهنگی خود، مستعد بهره‌گیری از چنین رویکردی است و نیاز دارد در سیاست‌گذاری‌های گردشگری، از الگوهای موفق در سایر شهرهای مشابه الگوبرداری کند.

۳-۴- استراتژی‌های توسعه پایدار گردشگری با رویکرد مدل متاسوات

استفاده از مدل متاسوات به منظور شناسایی اولویت‌ها و تدوین استراتژی‌های کاربردی برای توسعه گردشگری در قزوین می‌تواند به مدیریت موثر منابع گردشگری و مقابله با چالش‌های موجود کمک کند. این مدل با شناسایی نقاط قوت و ضعف داخلی و فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی، مسیرهای استراتژیک موثری برای تقویت توسعه پایدار گردشگری در قزوین ارائه می‌دهد (بدری و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۵).

آنچه از مرور مبانی نظری برمی‌آید، آن است که توسعه پایدار گردشگری شهری مفهومی میان‌رشته‌ای است که نیازمند رویکردهای تحلیلی و مدیریتی دقیق است. مدل متاسوات با ترکیب داده‌های محیطی و منابع داخلی، ابزار تحلیلی مناسبی برای این منظور فراهم می‌آورد. بدین ترتیب، چارچوب نظری این پژوهش با تکیه بر مفاهیم توسعه پایدار، ادبیات گردشگری شهری و مدل‌های تحلیلی پیشرفته مانند متاسوات، بستری را برای تحلیل ساختاری وضعیت گردشگری در شهر قزوین فراهم می‌سازد.

۴- روش پژوهش

این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی و به لحاظ هدف، کاربردی است. برای تحلیل و شناسایی عوامل موثر در توسعه گردشگری پایدار شهر قزوین با استفاده از مدل متاسوات، از رویکرد ترکیبی شامل روش‌های کتابخانه‌ای، میدانی و تحلیلی بهره‌گیری شده است.

در مرحله اول، برای تدوین چارچوب نظری تحقیق و مرور پیشینه‌های پژوهشی مرتبط با موضوع، از روش کتابخانه‌ای جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد. منابع علمی مختلف شامل مقالات پژوهشی، کتاب‌های تخصصی، گزارش‌های دولتی و مستندات مرتبط با گردشگری شهری، توسعه پایدار و مدل‌های استراتژیک

می‌سازد. این مدل با تمرکز بر قابلیت‌های سازمان یا سیستم و تحلیل تطبیقی آن با فرصت‌ها و تهدیدها، امکان تدوین استراتژی‌هایی فراهم می‌آورد که بر مبنای مزیت‌های رقابتی واقعی بنا شده‌اند (وزیری گوهری و رضایی، ۱۳۹۵). در مطالعات بین‌المللی مانند تحقیق هان و همکارانش در سال ۲۰۱۷ در زمینه گردشگری روستایی در کره جنوبی، از مدل متاسوات برای اولویت‌بندی سرمایه‌گذاری‌های راهبردی استفاده شده است. در گردشگری شهری، این مدل به‌ویژه برای شناسایی و تحلیل ظرفیت‌های داخلی و چالش‌های خارجی در راستای طراحی استراتژی‌های توسعه پایدار موثر است. مدل متاسوات که یک نسخه پیشرفته و توسعه‌یافته از سوات است، قادر به تحلیل و شناسایی ارتباطات پیچیده‌تر میان منابع و عوامل محیطی است و برای تدوین استراتژی‌های دقیق‌تر و موثرتر در زمینه‌های مختلف از جمله گردشگری شهری کاربرد دارد (بدری و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۹).

۳-۳- عوامل موثر در توسعه گردشگری پایدار در قزوین

شهر قزوین با ویژگی‌های تاریخی و فرهنگی غنی و موقعیت جغرافیایی مناسب خود، پتانسیل بالایی برای توسعه گردشگری پایدار دارد. اما از سوی دیگر، چالش‌های متعدد زیست‌محیطی، اقتصادی و سیاسی که بر صنعت گردشگری این شهر تاثیر می‌گذارند، نیازمند توجه ویژه هستند. به‌ویژه بحران‌های زیست‌محیطی مانند کم‌آبی و آلودگی هوا، تهدیدهای اقتصادی و سیاسی نظیر تحریم‌ها و بحران‌های اقتصادی، بر روند توسعه گردشگری تاثیرگذار هستند (Romão, 2020: 155).

در زمینه شهرهای تاریخی مانند قزوین، که دارای ساختار فضایی-فرهنگی پیچیده‌ای هستند، مفهوم توسعه پایدار نیازمند نگاه خاص‌تری است. مطالعات انجام‌شده در زمینه شهرهای تاریخی ایران نظیر اصفهان، یزد و شیراز نشان داده‌اند که تقویت نقش جوامع محلی، حفظ هویت معماری و توسعه گردشگری فرهنگی می‌تواند نقش کلیدی در پایداری بلندمدت این مقاصد ایفا کند (Varmazyari et al., 2018). قزوین نیز به‌واسطه پیشینه معماری و

مورد بررسی قرار گرفتند. این اطلاعات به شناسایی چارچوب‌های نظری و تئوری‌های موجود در زمینه توسعه گردشگری پایدار و مدل‌های تحلیلی استراتژیک، مانند مدل متاسوات، کمک کرد (Andari, 2019).

در بخش میدانی تحقیق، به منظور گردآوری داده‌های اصلی و دسترسی به دیدگاه‌ها و نظرات کارشناسان و متخصصان حوزه گردشگری در شهر قزوین، از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده شد. مصاحبه‌ها از مسئولان و صاحب نظران حوزه گردشگری قزوین شامل کارمندان، استادان دانشگاه، کارشناسان و صاحبان کسب و کار در بخش گردشگری انجام گرفت. نمونه‌گیری به صورت گلوله برفی صورت گرفت، به طوری که افراد به تدریج معرفی و از آن‌ها مصاحبه انجام شد. این روش نمونه‌گیری به دلیل ویژگی خاص افراد صاحب نظر در این حوزه و دسترسی به داده‌های معتبر در زمینه توسعه گردشگری پایدار انتخاب گردید.

مدل متاسوات، یک ابزار تحلیلی پیشرفته است که از مدل سوات سنتی توسعه یافته و به طور خاص برای محیط‌های پیچیده و رقابتی طراحی شده است. در حالی که مدل سوات تنها به تحلیل نقاط قوت (S)، ضعف (W)، فرصت‌ها (O) و تهدیدها (T) پرداخته، مدل متاسوات فراتر از این عمل می‌کند و منابع استراتژیک و قابلیت‌های کلیدی را در ارزیابی‌ها دخیل می‌سازد. این مدل بر شناسایی منابع داخلی و تحلیل تاثیر آن‌ها بر توانمندی سیستم در استفاده از فرصت‌ها یا مقابله با تهدیدها متمرکز است. در این مدل، با در نظر گرفتن ارتباط بین منابع داخلی و عوامل خارجی، استراتژی‌هایی متناسب با اهداف بلندمدت تدوین می‌شوند. در این تحقیق، ابتدا عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) گردشگری شهری قزوین شناسایی شدند (Agarwal et al., 2012). این عوامل شامل وضعیت زیرساخت‌های گردشگری، کیفیت جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی، توانمندی نیروی انسانی و سیاست‌های حمایتی محلی بود. سپس، عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) شامل تغییرات محیطی، روندهای اقتصادی و تغییرات در تقاضای گردشگری جهانی تحلیل شدند. با استفاده از ماتریس متاسوات، روابط و تناسب

استراتژیک بین این عوامل ارزیابی شد (Romão, 2020). (63)

برای امتیازدهی به عوامل شناسایی شده در مدل متاسوات، از نظر تخصصی خبرگان بهره گرفته شد. این امتیازدهی با استفاده از پرسش‌نامه‌ای طراحی شده بر اساس عوامل داخلی و خارجی شناسایی شده در مراحل قبلی، صورت گرفت (Hsu & Sandford, 2007). هر یک از خبرگان، عوامل را بر اساس میزان اهمیت و تاثیرگذاری آن‌ها بر توسعه گردشگری پایدار در قزوین در مقیاسی پنج درجه‌ای (از یک = کم اهمیت تا پنج = بسیار مهم) ارزیابی کردند. مشارکت کنندگان در این بخش شامل همان افراد منتخب از طریق روش نمونه‌گیری گلوله برفی بودند که در مصاحبه‌ها حضور داشتند و حداقل پنج سال سابقه فعالیت حرفه‌ای یا علمی در حوزه گردشگری شهری داشتند. داده‌های به دست آمده از این ارزیابی‌ها برای ایجاد ماتریس ارزیابی و تدوین استراتژی‌های نهایی در مدل متاسوات استفاده شد.

اجرای این مدل در چهار مرحله انجام شد: شناسایی منابع کلیدی و قابلیت‌های داخلی، تحلیل محیطی شامل فرصت‌ها و تهدیدها، ایجاد ماتریس ارتباطی برای ارزیابی تاثیر منابع داخلی بر عوامل خارجی، و تدوین استراتژی‌های بهینه. بدین ترتیب، نقاط قوت و ضعف گردشگری شهری قزوین با توجه به فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی بررسی شد و تناسب آن‌ها برای تدوین راهبردهای مناسب مورد ارزیابی قرار گرفت. در نهایت، داده‌های حاصل از مصاحبه‌های میدانی و تحلیل‌های مدل متاسوات با استفاده از روش‌های تحلیل محتوای کیفی و کمی تجزیه و تحلیل شدند (Yüksel & Dağdeviren, 2007). این تحلیل‌ها منجر به تدوین استراتژی‌های کاربردی و متناسب با شرایط خاص شهر قزوین در حوزه توسعه گردشگری پایدار شدند. استراتژی‌ها شامل اقداماتی برای بهبود زیرساخت‌های گردشگری، تقویت تنوع جاذبه‌ها، مدیریت بهتر منابع طبیعی و ارتقا مشارکت اجتماعی و فرهنگی در توسعه گردشگری بوده است (Romão, 2020). (70)

مدل متاسوات با تحلیل دقیق و هدفمند، چارچوبی

عملیاتی ارائه داده که نه تنها به توسعه پایدار کمک می‌کند، بلکه تاب‌آوری این صنعت را در برابر چالش‌های پیش‌رو نیز تقویت می‌کند.

۵- معرفی محدوده مورد پژوهش

شهر قزوین، مرکز استان قزوین، در شمال غربی ایران و در فاصله‌ای نسبتاً نزدیک از تهران واقع شده است. این شهر با موقعیت جغرافیایی ویژه‌اش در دشت‌های وسیع و دامنه‌های کوه‌های البرز قرار دارد که از منظر جغرافیایی و اقتصادی دارای اهمیت بالایی است. قرارگیری قزوین در مسیر اصلی جاده‌های کشور و شبکه حمل‌ونقل مهم ایران موجب شده است که این شهر به عنوان یکی از مراکز کلیدی در تبادلات تجاری و اقتصادی کشور شناخته شود. همچنین، نزدیکی قزوین به تهران، پایتخت ایران، این شهر را به یک مقصد جذاب برای گردشگران داخلی و خارجی تبدیل کرده است (Varmazyari et al., 2018: 445).

این شهر دارای تاریخ غنی و آثار باستانی ارزشمندی است که همواره موجب جذب گردشگران شده است. آثار تاریخی و فرهنگی متعدد مانند بناهای تاریخی از دوران صفویه، مساجد قدیمی، بازارهای سنتی و باغ‌ها و اراضی طبیعی، قزوین را به یکی از مقاصد برجسته گردشگری در ایران تبدیل کرده است. همچنین، طبیعت بکر قزوین و مناطق کوهستانی آن پتانسیل بالایی برای توسعه گردشگری طبیعی و اکوتوریسم فراهم کرده است. در این زمینه، قزوین توانسته در دهه‌های اخیر به عنوان مقصدی محبوب برای گردشگران معرفی شود و در رشد اقتصاد محلی نقش اساسی ایفا کند. با وجود پتانسیل‌های فراوان، قزوین با چالش‌های متعددی در زمینه توسعه پایدار گردشگری مواجه است. یکی از مشکلات اصلی، ضعف زیرساخت‌های گردشگری است که می‌تواند مانع از جذب بیشتر گردشگران و توسعه صنعت گردشگری در این شهر شود. علاوه بر این، مسائل زیست‌محیطی نظیر آلودگی هوا و کمبود منابع آبی تهدیدهای جدی برای پایداری گردشگری قزوین به وجود آورده‌اند. به‌ویژه در راستای توسعه گردشگری پایدار، توجه به حفظ منابع طبیعی، بهبود زیرساخت‌های شهری و ارتقا کیفیت خدمات

ضروری است تا این صنعت به‌طور پایدار و بدون آسیب به محیط‌زیست به رشد خود ادامه دهد (Varmazyari et al., 2018: 445).

توسعه پایدار گردشگری در قزوین نیازمند برنامه‌ریزی استراتژیک و دقیق است. این توسعه باید به گونه‌ای صورت گیرد که علاوه بر تقویت بخش اقتصادی، اثرات منفی زیست‌محیطی و اجتماعی آن به حداقل برسد. در این راستا، استفاده از مدل‌های برنامه‌ریزی استراتژیک مانند مدل متاسوات می‌تواند به شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها در صنعت گردشگری قزوین کمک کند و راهکارهای موثری برای تحقق توسعه پایدار گردشگری در این شهر فراهم آورد. این مدل به مدیران شهری و فعالان حوزه گردشگری این امکان را می‌دهد تا استراتژی‌های بهینه‌ای برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی شهر تدوین کنند.

این پژوهش با هدف شناسایی و تحلیل عوامل موثر در توسعه گردشگری پایدار در قزوین به‌ویژه از طریق مدل متاسوات انجام شده است. در این تحقیق، فرصت‌ها و تهدیدهای مرتبط با گردشگری شهر قزوین شناسایی و بررسی می‌شود و استراتژی‌های مختلف برای تقویت نقاط قوت و کاهش ضعف‌ها ارائه می‌گردد. به این ترتیب، این مطالعه می‌تواند راهگشای مدیران شهری در برنامه‌ریزی برای دستیابی به توسعه پایدار گردشگری در قزوین شود.

۶- یافته‌های پژوهش و بحث

در این بخش، به برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری شهر قزوین با رویکرد توسعه پایدار شهری پرداخته شد. برای انجام این تحلیل از مدل متاسوات استفاده شد. در ابتدا، باید اهداف مرتبط با توسعه گردشگری قزوین در راستای توسعه پایدار مشخص و اولویت‌بندی شوند. این اهداف از طریق مطالعه ادبیات تحقیق و مطالعات میدانی تعیین شده‌اند. فهرست این اهداف در جدول زیر آمده است. با توجه به ظرفیت‌های متنوع گردشگری شهر قزوین، اهدافی در راستای توسعه پایدار این حوزه تدوین و بر اساس میزان اهمیت، اولویت‌بندی شده‌اند. همان‌طور که در جدول ۱ آمده است، تمرکز اصلی بر

هریک از این شاخص‌ها بر اساس بازه کمترین (۱) تا بیشترین (۵) ارزش‌گذاری شده‌اند. این شاخص‌ها عبارتند از:

- با ارزش بودن: میزان ارزش منابع برای توسعه گردشگری در شهر

- تقلیدناپذیری: میزان دشواری در تقلید منابع مشابه در سایر شهرها

- کمیابی: نادر بودن منابع در دیگر شهرهای گردشگری

- غیرقابل جایگزینی: ناتوانی در جایگزینی منابع مشابه با منابع دیگر

در راستای تحلیل مزیت‌های رقابتی شهر قزوین در توسعه گردشگری پایدار، مجموعه‌ای از قابلیت‌ها و منابع کلیدی این شهر، با استفاده از مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای شناسایی و بر اساس مدل تحلیلی VIRO ارزیابی شده‌اند. این مدل، چهار شاخص اصلی شامل با ارزش بودن، تقلیدناپذیری، کمیابی و غیرقابل جایگزینی بودن منابع را در بر می‌گیرد که هر یک در بازه یک تا پنج امتیازدهی شده‌اند. جدول ۲ نتایج این ارزیابی را برای منابع و قابلیت‌های منتخب قزوین ارائه می‌دهد و اولویت‌های راهبردی در توسعه پایدار گردشگری شهر را مشخص می‌سازد.

جدول ۲. منابع و قابلیت‌های قزوین در توسعه گردشگری پایدار

منابع و قابلیت‌ها	تقلیدناپذیری	غیر قابل جایگزینی	کمیابی	میانگین وزن
مهمان‌نوازی و فرهنگ پذیرش گردشگر	۵	۲	۵	۳/۵
آموزش زبان‌های خارجی و ارتباط گردشگران با شهروندان	۴	۳	۴	۳/۲۵
مدیریت پسماند قابل قبول در محدوده جاذبه‌ها	۵	۲	۴	۳/۲۵
جاذبه‌های متنوع مذهبی، فرهنگی، طبیعی و تاریخی	۴	۴	۵	۴/۲۵
رضایت از کیفیت جاذبه‌های گردشگری و تاثیر آن در وفاداری گردشگران	۵	۲	۵	۳/۵
ارزشمند بودن جاذبه‌های قزوین نزد شهروندان	۵	۱	۵	۳

افزایش تاب‌آوری، شناسایی ظرفیت‌ها و چالش‌ها، و ارائه راهکارهای توسعه پایدار است. اهداف با اولویت متوسط نیز نقش حمایتی در ارتقا آگاهی و مشارکت شهروندان ایفا می‌کنند. این اولویت‌بندی می‌تواند مبنایی برای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی راهبردی در حوزه گردشگری قزوین شود.

جدول ۱. اهداف توسعه گردشگری قزوین با رویکرد توسعه پایدار

ردیف	اهداف	درجه اولویت
G ¹	افزایش تاب‌آوری گردشگری در برابر بحران‌ها و سوانح	بالا
G ²	شناسایی ظرفیت‌های قزوین در توسعه گردشگری پایدار و تقویت آن	بالا
G ³	شناسایی نقاط ضعف گردشگری قزوین و کاهش این نقاط ضعف	بالا
G ⁴	ارائه راهکارهای توسعه گردشگری پایدار قزوین	بالا
G ⁵	ارائه راهکارهای ارتقای تاب‌آوری قزوین در برابر بحران‌ها	بالا
G ⁶	افزایش آگاهی شهروندان از اهمیت گردشگری و توسعه آن	متوسط
G ⁷	افزایش مشارکت شهروندان در توسعه گردشگری	متوسط
G ⁸	سنجش میزان تاب‌آوری گردشگری قزوین در برابر بحران‌ها	بالا
G ⁹	افزایش آگاهی و توان مدیران بخش گردشگری درباره بحران‌ها	بالا
G ¹⁰	تقویت پیوند میان عناصر گردشگری و توسعه پایدار	بالا

در این جدول، اهداف مرتبط با توسعه گردشگری قزوین با رویکرد توسعه پایدار در اولویت‌بندی‌های مختلف قرار گرفته‌اند. همانطور که مشخص است، تمامی اهداف از اهمیت بالایی برخوردارند و در برنامه‌ریزی‌های آینده باید مورد توجه قرار گیرند.

سپس، قابلیت‌های قزوین از نظر توسعه گردشگری با رویکرد توسعه پایدار از طریق مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای شناسایی شدند. در جدول ۲، مجموعه قابلیت‌های قزوین در چهار شاخص کلیدی، که به مدل VIRO معروف هستند، ارزیابی شده است.

و توسعه پایدار شهری کمک کند. این ویژگی‌ها در صورت تقویت و بهینه‌سازی، می‌توانند موجب افزایش مزیت رقابتی قزوین در برابر دیگر مقاصد گردشگری شوند.

در شاخص کمیایی، قزوین با دارا بودن جاذبه‌های طبیعی و تاریخی منحصربه‌فرد، مانند بازار تاریخی قزوین، قلعه‌های تاریخی، دروازه‌ها، باغ‌ها و عمارت‌های قدیمی، از منابعی برخوردار است که در مقایسه با سایر رقبای گردشگری، بسیار نادر و با ارزش به حساب می‌آیند. این منابع در صورت استفاده بهینه و با هدف توسعه گردشگری پایدار، می‌توانند به تقویت جایگاه قزوین در صنعت گردشگری کمک کنند. همچنین، صنایع‌دستی همچون خاتم‌کاری، معرق‌کاری، و قالی‌بافی قزوین می‌تواند از جاذبه‌های اصلی این شهر شناخته شود که علاوه بر جذب گردشگران، به حفظ و احیا فرهنگ و هویت محلی نیز کمک می‌کند.

زیرساخت‌های حمل‌ونقل زمینی یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های قزوین است که در صورت بهبود، می‌تواند به تسهیل دسترسی گردشگران و تقویت ظرفیت‌های اقتصادی و اجتماعی این شهر کمک کند. اگرچه قزوین فرودگاه بین‌المللی ندارد، ولی با توسعه و بهبود خدمات حمل‌ونقل زمینی و ایجاد اتصالات بیشتر با دیگر شهرهای مهم کشور می‌توان آن را به مقصد گردشگری پایدار تبدیل کرد.

از نظر غیرقابل جایگزینی، قزوین به دلیل داشتن جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی منحصربه‌فردی که در بسیاری از شهرهای دیگر وجود ندارد، توانسته است جایگاه ویژه‌ای در صنعت گردشگری پیدا کند. بنابراین، به‌ویژه در حوزه‌های میزبان بودن برای گردشگران، صنایع‌دستی و جاذبه‌های تاریخی، قزوین از قابلیت‌هایی برخوردار است که در مقایسه با دیگر رقبا به راحتی قابل جایگزینی نیستند.

رقبای قزوین در زمینه گردشگری عمدتاً شامل شهرهایی هستند که دارای ویژگی‌های مشابه یا مکمل قزوین در حوزه‌های تاریخی و فرهنگی هستند. از جمله این شهرها می‌توان به همدان، اراک، تاکستان، زنجان، قزوین و کاشان اشاره کرد. این شهرها از نظر جاذبه‌های

پایین بودن آمار جرم و جنایت مرتبط با گردشگری	۵	۱	۵	۳
توجه ویژه به صنایع دستی (نظیر قالی‌بافی، میناکاری و ...)	۳	۲	۴	۲/۵
مکانیابی مناسب امکانات بهداشتی و درمانی	۵	۲	۵	۳/۵
زیرساخت‌های مناسب حمل‌ونقل هوایی و زمینی	۵	۳	۵	۴/۲۵
مشارکت بالا شهروندان در برنامه‌های گردشگری	۳	۱	۵	۲/۵
آژانس‌های مسافرتی زیاد و نقش آن‌ها در جذب گردشگر	۲	۳	۳	۲/۵
تبلیغات و بازاریابی قوی در جذب گردشگر به قزوین	۵	۲	۵	۳/۵
وجود بیمارستان‌های مجهز و پزشکان متخصص و جذب گردشگران درمانی	۲	۴	۵	۳/۵
وجود باغات متعدد تاریخی در قزوین	۳	۴	۴	۳/۵
سرمایه‌گذاری زیاد بخش دولتی و خصوصی در زمینه گردشگری	۵	۳	۵	۳/۷۵
جذب گردشگر با پایگاه‌های اقتصادی گوناگون	۵	۱	۴	۲/۷۵
آگاهی بالای شهروندان قزوین از اهمیت گردشگری	۴	۱	۵	۲/۷۵
مرمت و حفاظت از آثار باستانی و سایر جاذبه‌ها	۵	۲	۵	۳/۲۵
آگاهی بالای گردشگران از نحوه برخورد با بحران‌ها	۵	۱	۵	۳

نتایج ارزیابی نشان داد که مهم‌ترین قابلیت‌های قزوین در حوزه گردشگری به‌ویژه در زمینه فرهنگی-اجتماعی و زیرساخت‌های فیزیکی-اقتصادی قرار دارند. این منابع شامل جاذبه‌های گردشگری متنوع (مذهبی، فرهنگی، طبیعی)، زیرساخت‌های حمل‌ونقل مناسب و سرمایه‌گذاری در بخش‌های دولتی و خصوصی هستند که به‌طور مستقیم بر رشد پایدار گردشگری تاثیر می‌گذارند. همچنین، توانمندسازی شهروندان، ارتقا مشارکت اجتماعی و تقویت آگاهی عمومی از اهمیت گردشگری به‌ویژه در مقابله با بحران‌ها و توسعه پایدار نیز در برنامه‌های توسعه گردشگری باید گنجانده شود.

از نظر شاخص تقلیدناپذیری، وجود جاذبه‌های متعدد و متنوع فرهنگی، تاریخی و طبیعی در قزوین، از مهم‌ترین ویژگی‌های این شهر به شمار می‌رود که برای رقابت با سایر شهرهای گردشگری به‌ویژه در بخش‌های تاریخی و طبیعی بسیار منحصربه‌فرد است. در کنار این ویژگی‌ها، توجه به زیرساخت‌های حمل‌ونقل زمینی (اتوبوس، قطار، جاده‌ها) نیز می‌تواند به تقویت قابلیت‌های قزوین در جلب گردشگر

موثر در زمینه ارتقا خدمات حمل و نقل و بهبود ارتباطات گردشگری تلاش کند، ممکن است در آینده با چالش‌هایی در رقابت با دیگر شهرها روبرو شود.

جدول رقابتی برای مقایسه قزوین با همدان، اراک، تاکستان، زنجان و کاشان به شرح زیر تنظیم می‌شود. در جدول ۳، معیارهای مختلفی برای ارزیابی رقابت‌پذیری این شهرها آورده شده است. این معیارها شامل جاذبه‌های گردشگری، زیرساخت‌ها، امکانات اقامتی، وضعیت اقتصادی و پتانسیل رشد گردشگری است.

جدول ۳. جدول مقایسه رقابتی شهرهای مشابه با قزوین

معیار	قزوین	همدان	اراک	تاکستان	زنجان	کاشان
جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی	۴	۵	۴	۳	۴	۵
جاذبه‌های طبیعی	۳	۴	۳	۳	۴	۳
زیرساخت‌های حمل و نقل (زمینی + هوایی)	۴	۴	۴	۳	۴	۴
امکانات اقامتی	۳	۴	۳	۲	۳	۴
دسترسی به بازارهای داخلی و خارجی	۵	۴	۴	۳	۴	۴
وضعیت اقتصادی (پتانسیل جذب گردشگر)	۴	۴	۳	۲	۴	۵
رشد و توسعه گردشگری	۴	۴	۳	۲	۴	۵
امنیت و پایداری اجتماعی	۵	۵	۵	۵	۵	۵

۱. جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی: کاشان و همدان به دلیل تاریخ و فرهنگ غنی‌شان امتیاز بالاتری دارند. همدان با جاذبه‌هایی مانند غار علی‌صدر و آرامگاه‌های تاریخی از جاذبه‌های بیشتری برخوردار است. قزوین نیز جاذبه‌های تاریخی ارزشمندی دارد، مانند سردر عالی قاپو و کاخ چهل‌ستون، اما در مقایسه با همدان و کاشان در این زمینه کمی ضعیف‌تر است.

۲. جاذبه‌های طبیعی: همدان و زنجان در این زمینه پیشتاز هستند. همدان با مناظر طبیعی کوهستانی و زنجان با غارها و مناطق طبیعی در صدر قرار دارند. قزوین از نظر جاذبه‌های طبیعی با وجود مناطقی مانند کوهستان‌های

تاریخی، طبیعی و فرهنگی مشابه قزوین هستند و در بعضی موارد حتی دارای جاذبه‌های ویژه‌ای هستند که می‌توانند رقابتی جدی برای قزوین در جذب گردشگر شوند. برای ارزیابی وضعیت توسعه گردشگری پایدار قزوین، لازم است که وضعیت کنونی و آینده این شهر را با دیگر رقبای آن مقایسه کنیم. این ارزیابی می‌تواند در دو وضعیت صورت گیرد:

۱- وضعیت حال (بالفعل): ارزیابی موقعیت کنونی قزوین در زمینه توسعه گردشگری پایدار در مقایسه با رقبای آن.

۲- ظرفیت آتی (بالقوه): پیش‌بینی تغییرات احتمالی در پنج تا ۱۰ سال آینده در زمینه توسعه گردشگری پایدار قزوین و رقبای آن.

برای ارزیابی وضعیت قزوین در مقایسه با دیگر رقبای می‌توان از یک سیستم مقایسه‌ای استفاده کرد که برای هر شاخص به یکی از گزینه‌های زیر، اختصاص داده شود:

- عدد ۳: قزوین از نظر شاخص‌های گردشگری در وضعیت بهتری نسبت به رقبای قرار دارد.

- عدد ۲: قزوین در مقایسه با رقبای در وضعیت مشابه قرار دارد.

- عدد ۱: قزوین در مقایسه با رقبای وضعیت ضعیف‌تری دارد.

نتایج ارزیابی نشان می‌دهد که قزوین در بسیاری از شاخص‌ها، به‌ویژه در تنوع جاذبه‌ها و صنایع دستی، در مقایسه با رقبای در موقعیت بهتری قرار دارد. به‌عنوان مثال، بازار تاریخی قزوین، مسجدالنبی، عمارت‌های قدیمی، و آثار فرهنگی از مهم‌ترین جاذبه‌هایی هستند که قزوین را از دیگر رقبای متمایز می‌کنند. همچنین، قزوین در زمینه میزبانی از گردشگران و آموزش‌های گردشگری نیز توانسته است جایگاه مناسبی در مقایسه با دیگر شهرها پیدا کند. در مقایسه وضعیت آتی، پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که قزوین می‌تواند در زمینه‌هایی چون حفاظت از منابع طبیعی و تاریخی، ارتقا کیفیت زیرساخت‌های گردشگری و توسعه برنامه‌های فرهنگی-اجتماعی نسبت به رقبای خود موفق‌تر عمل کند. با این حال، اگر قزوین نتواند به‌طور

همدان به دلیل داشتن جاذبه‌های تاریخی برجسته و همچنین زیرساخت‌های گردشگری توسعه‌یافته، پیش‌تاز در رقابت هستند. قزوین نیاز به تقویت زیرساخت‌های اقامتی و توسعه صنعت گردشگری خود دارد تا بتواند در رقابت با این شهرها موقعیت بهتری پیدا کند.

۶-۱- تحلیل عوامل خارجی موثر در توسعه گردشگری قزوین

در این بخش، عوامل خارجی موثر در توسعه گردشگری قزوین به دو دسته فرصت‌ها و تهدیدها تقسیم می‌شوند. منظور از فرصت‌ها، عواملی هستند که از خارج از قزوین می‌توانند تاثیر مثبت و مطلوبی بر روند توسعه گردشگری این شهر بگذارند، درحالی‌که تهدیدها عواملی هستند که می‌توانند به‌طور منفی بر توسعه گردشگری قزوین تاثیر بگذارند و مدیران باید تلاش کنند تا آثار منفی آن‌ها را به حداقل برسانند.

۶-۱-۱- فرصت‌ها

عوامل فرصت می‌توانند از طریق چهار شاخص ارزیابی شوند:

۱. میزان تاثیر هر عامل در مقایسه با سایر عوامل
۲. وزن هر عامل در توسعه گردشگری قزوین
۳. احتمال افزایش یا کاهش این عوامل در آینده
۴. درجه اضطرار برای توجه به این عوامل

بر اساس ارزیابی‌های صورت‌گرفته، فرصت‌های موجود برای توسعه گردشگری قزوین از اهمیت و تاثیر زیادی برخوردار هستند. به‌ویژه سه عامل تقویت ارتباطات حمل‌ونقل زمینی با دیگر شهرها، پتانسیل‌های جاذبه‌های تاریخی و طبیعی قزوین، و نیاز کشور به افزایش درآمد از طریق گردشگری به‌ویژه در شرایط تحریم‌ها دارای بیشترین وزن و تاثیر هستند. در نتیجه، مدیران گردشگری قزوین باید به تقویت این عوامل و بهره‌برداری بهینه از آن‌ها در برنامه‌های توسعه‌ای خود، توجه ویژه‌ای نشان دهند. یکی از فرصت‌های برجسته، حضور گردشگران خارجی در ایران و به‌تبع آن توسعه گردشگری در قزوین است.

البرز و جاذبه‌های طبیعی اطراف، امتیاز خوبی دارد، اما در مقایسه با همدان و زنجان همچنان در رده پایین‌تری است.

۳. زیرساخت‌های حمل‌ونقل: قزوین از نظر زیرساخت‌های حمل‌ونقل زمینی موقعیت خوبی دارد، زیرا به تهران و سایر شهرهای بزرگ نزدیک است. همچنین، همدان و کاشان نیز از زیرساخت‌های حمل‌ونقل نسبتاً خوبی برخوردارند. تاکستان با توجه به موقعیت جغرافیایی‌اش امتیاز کمتری در این بخش کسب می‌کند.

۴. امکانات اقامتی: کاشان به دلیل جذب گردشگران داخلی و خارجی و توسعه صنایع هتل‌داری، امکانات اقامتی بسیار مناسبی دارد. همدان نیز از امکانات اقامتی خوبی برخوردار است. قزوین نسبت به این شهرها امکانات اقامتی محدودتری دارد.

۵. دسترسی به بازارهای داخلی و خارجی: قزوین به دلیل موقعیت جغرافیایی‌اش، از دسترسی بالاتری به بازارهای داخلی و خارجی برخوردار است. این مزیت، قزوین را از تاکستان و اراک که دسترسی کمتری به بازارها دارند، متمایز می‌کند.

۶. وضعیت اقتصادی (پتانسیل جذب گردشگر): کاشان و قزوین دارای پتانسیل بالایی برای جذب گردشگر هستند، به‌ویژه با توجه به صنایع دستی و آثار تاریخی در این شهرها. همدان و زنجان نیز به‌طور مشابه از پتانسیل اقتصادی خوبی برخوردارند، اما اراک و تاکستان به دلیل عدم جذابیت‌های اقتصادی و گردشگری کمتر در این زمینه رتبه کمتری دارند.

۷. رشد و توسعه گردشگری: کاشان و همدان به دلیل توسعه چشم‌گیر گردشگری در این دو شهر، امتیاز بالاتری در این زمینه دارند. قزوین در حال توسعه است، اما در مقایسه با این دو شهر هنوز به اندازه آنها در جذب گردشگر و توسعه صنعت گردشگری پیشرفت نکرده است.

۸. امنیت و پایداری اجتماعی: در این بخش، تمام شهرها به دلیل شرایط اجتماعی و امنیتی مشابه، امتیاز ۵ را دریافت کرده‌اند. قزوین با توجه به موقعیت جغرافیایی، تاریخ غنی و پتانسیل‌های گردشگری طبیعی، توان رقابت خوبی با همدان، کاشان، زنجان و اراک دارد. کاشان و

دولتی، به بهبود وضعیت گردشگری بپردازد. (۳) مشکلات اقتصادی و نوسانات بازار که می‌تواند موجب کاهش سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری شود. در نتیجه، اگر بخش خصوصی و دولتی به‌طور هم‌زمان وارد عرصه سرمایه‌گذاری نشوند، توسعه گردشگری با چالش‌های جدی مواجه خواهد شد.

(۴) نابسامانی‌های حمل‌ونقل و زیرساخت‌های ناکافی، که یکی از اصلی‌ترین موانع توسعه گردشگری قزوین است. علی‌رغم اینکه قزوین به‌واسطه موقعیت جغرافیایی خود از امکانات حمل‌ونقل زمینی مناسب بهره‌مند است، اما کمبود زیرساخت‌های حمل‌ونقل هوایی می‌تواند مانع از جذب گردشگران خارجی و داخلی به این شهر شود.

در اینجا، برای هر یک از عوامل، از شاخص‌هایی مانند «میزان تاثیر هر عامل در مقایسه با سایر عوامل»، «وزن هر عامل در توسعه گردشگری قزوین»، «احتمال افزایش یا کاهش این عوامل در آینده»، و «درجه اضطراب برای توجه به این عوامل» استفاده می‌شود. در ادامه، میانگین‌ها برای هر دسته از فرصت‌ها و تهدیدها مطابق جداول ۴ و ۵ محاسبه می‌شود. در نظر بگیرید که این محاسبات می‌توانند به‌طور نسبی و تقریبی صورت بگیرند تا تصویری از وضعیت واقعی عوامل ارائه دهند.

جدول ۴. جدول میانگین عوامل فرصت گردشگری قزوین

عوامل فرصت	میزان تاثیر (۵-۰)	وزن در توسعه گردشگری (۵-۰)	احتمال افزایش/کاهش (۵-۰)	درجه اضطراب برای توجه (۵-۰)	میانگین
تقویت ارتباطات حمل‌ونقل زمینی	۴	۵	۴	۴	۴/۲۵
پتانسیل جاذبه‌های تاریخی و طبیعی	۵	۵	۴	۵	۴/۷۵
نیاز کشور به درآمد از گردشگری	۵	۵	۴	۵	۴/۷۵
حضور گردشگران خارجی و کاهش ایران‌هراسی	۴	۴	۴	۴	۴/۰۰
استفاده از ظرفیت‌های اقلیمی (انرژی پاک)	۴	۳	۴	۳	۳/۵

ایران به‌ویژه در سال‌های اخیر به‌دلیل ویژگی‌های فرهنگی و تاریخی، مقصد گردشگری بسیاری از کشورها بوده است. با توجه به اینکه قزوین از جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی فراوانی برخوردار است، این فرصت می‌تواند به‌طور ویژه در جذب گردشگران خارجی به این شهر موثر واقع شود. در نتیجه، کاهش نگرانی‌های مرتبط با ایران‌هراسی و تقویت میزبانی گردشگران خارجی از اهمیت زیادی برخوردار است. استفاده از ظرفیت‌های اقلیمی قزوین به‌ویژه در بهره‌برداری از انرژی‌های پاک مانند انرژی خورشیدی و باد می‌تواند موجب کاهش آلودگی هوا و حفظ بیشتر آثار باستانی شده و در نتیجه، به جذب گردشگران بیشتر کمک کند. قزوین با شرایط آب‌وهوایی خاص خود می‌تواند در آینده به یک مقصد گردشگری پایدار تبدیل شود. علاوه بر این، بحران‌های اقتصادی و تحریم‌ها موجب شده‌اند که قزوین به‌عنوان یک مقصد گردشگری با پتانسیل‌های اقتصادی بالا شناخته شود. بسیاری از کشورها از جمله ترکیه نشان داده‌اند که درآمد گردشگری می‌تواند جایگزین مناسبی برای درآمدهای نفتی شود. بنابراین، با افزایش سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری قزوین، این شهر می‌تواند به یکی از قطب‌های اقتصادی کشور تبدیل شود.

۶-۱-۲- فرصت‌ها

از سوی دیگر، چندین عامل تهدید وجود دارد که می‌تواند بر توسعه گردشگری قزوین تاثیر منفی بگذارد. مهم‌ترین تهدیدها عبارتند از:

(۱) ایران‌هراسی و اسلام‌هراسی در برخی از کشورهای غربی که می‌تواند منجر به کاهش تعداد گردشگران ورودی به ایران و قزوین شود. اگرچه این تهدیدها وجود دارند، اما به نظر می‌رسد که توسعه گردشگری می‌تواند عاملی برای تقویت صلح و همبستگی فرهنگی و کاهش نگرانی‌های مرتبط با ایران‌هراسی شود.

(۲) اعتماد ضعیف شهروندان به دولت در زمینه گردشگری، که می‌تواند مانع از جذب گردشگران و توسعه زیرساخت‌های گردشگری در قزوین شود. بر این اساس، ضروری است که دولت با اتخاذ تدابیری برای تقویت مشارکت عمومی و اعتمادسازی میان مردم و بخش

جدول ۵. میانگین عوامل تهدید گردشگری قزوین

عوامل تهدید	میان تاثیر (۵-۰)	وزن در توسعه گردشگری (۵-۰)	احتمال افزایش/کاهش (۵-۰)	درجه اضطراب برای توجه (۵-۰)	میانگین
ایران هراسی و اسلام هراسی	۵	۴	۴	۵	۴/۵
اعتماد ضعیف شهروندان به دولت	۴	۵	۳	۵	۴/۲۵
مشکلات اقتصادی و نوسانات بازار	۴	۴	۵	۴	۴/۲۵
نابسامانی‌های حمل و نقل و زیرساخت‌های ناکافی	۵	۵	۴	۴	۴/۵

با توجه به داده‌های جدول ۵، میانگین وزنی عوامل تهدید گردشگری در قزوین برابر با $3/375$ محاسبه شده که نشان‌دهنده سطح بالای تاثیر و فوریت این تهدیدها بر توسعه گردشگری در منطقه است. از جمله مهم‌ترین این تهدیدها می‌توان به ایران‌هراسی، نابسامانی‌های حمل و نقل، مشکلات اقتصادی و نوسانات بازار و همچنین بی‌اعتمادی عمومی نسبت به دولت اشاره کرد که همگی دارای امتیازهای بالا در تمامی شاخص‌ها هستند. این در حالی است که میانگین فرصت‌ها $4/25$ بوده و اگرچه نسبتاً بالا و امیدوارکننده است، اما همچنان کمی پایین‌تر از میانگین تهدیدها قرار دارد. این اختلاف، هر چند جزئی، نشان می‌دهد که در شرایط فعلی، تهدیدها وزن و فوریت بیشتری نسبت به فرصت‌ها دارند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که تهدیدها ممکن است کمی بیشتر از فرصت‌ها تاثیر بگذارند، به‌ویژه در زمینه‌هایی مانند مشکلات اقتصادی و ایران‌هراسی. در نتیجه، لازم است توجه ویژه‌ای به مقابله با این تهدیدها شود تا بتوان با ایجاد تعادل و کاهش ریسک، از فرصت‌های موجود بهره‌برداری بهینه صورت گیرد. در این بخش، تناسب راهبردی منابع گردشگری قزوین با عوامل خارجی شناسایی شده و ارزیابی می‌شود. تناسب راهبردی به معنای انطباق عوامل داخلی با فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی است. بر اساس ارزیابی‌های انجام‌شده، به نظر می‌رسد که قزوین در حوزه‌های حمل و نقل زمینی و

جاذبه‌های طبیعی و تاریخی مزیت‌های رقابتی زیادی دارد. همچنین، سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی و تبلیغات موثر نیز از جمله راهبردهای اصلی برای جذب گردشگران به این شهر به شمار می‌رود.

برای استفاده بهینه از فرصت‌ها و مقابله با تهدیدها، برخی راهبردهای کلیدی برای قزوین پیشنهاد می‌شود:

(۱) تقویت ارتباطات حمل و نقل زمینی با دیگر شهرها: از آنجا که قزوین به واسطه موقعیت جغرافیایی خود از دسترسی مناسبی به دیگر شهرهای بزرگ کشور برخوردار است، تقویت این ارتباطات می‌تواند به جذب گردشگران داخلی کمک کند.

(۲) جذب گردشگران خارجی با تبلیغات هدفمند: با استفاده از تبلیغات گسترده و برگزاری رویدادهای فرهنگی و تاریخی در قزوین، می‌توان گردشگران خارجی را به این شهر جذب کرد و ایران‌هراسی را کاهش داد.

(۳) ارتقای زیرساخت‌های حمل و نقل هوایی: با توجه به نیاز قزوین به توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل هوایی، ایجاد فرودگاه بین‌المللی می‌تواند تاثیر زیادی در جذب گردشگران خارجی بگذارد. این امر به افزایش دسترسی‌پذیری قزوین و بهبود رابطه آن با سایر مقاصد گردشگری کمک خواهد کرد.

(۴) تقویت همکاری‌های بین‌المللی: با استفاده از فرصت‌های موجود در زمینه توسعه خواهرخواندگی‌ها و تقویت روابط فرهنگی بین قزوین و دیگر شهرهای جهان، می‌توان گردشگران بیشتری را جذب کرد و از ظرفیت‌های اقتصادی این بخش بهره‌برداری کرد.

(۵) حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی: با توجه به اینکه قزوین دارای جاذبه‌های فراوان تاریخی و طبیعی است، حفاظت از این منابع می‌تواند به توسعه گردشگری پایدار کمک کند و از آسیب‌های زیست‌محیطی و فرهنگی جلوگیری نماید.

بر اساس ارزیابی‌های انجام‌شده، می‌توان نتیجه گرفت که قزوین با بهره‌برداری بهینه از فرصت‌ها و مدیریت مناسب تهدیدها، پتانسیل بالایی برای توسعه گردشگری پایدار دارد. این شهر به‌ویژه در زمینه‌های جاذبه‌های تاریخی و طبیعی، حمل و نقل زمینی و بازاریابی گردشگری

از قابلیت‌های برجسته‌ای برخوردار است. با این حال، برای رسیدن به موفقیت، تقویت زیرساخت‌های حمل‌ونقل هوایی و پشتیبانی از بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در گردشگری از اهمیت زیادی برخوردار است.

جدول ۶. ماتریس متاسوات برای قزوین

مولفه‌ها	فرصت‌ها	تهدیدها
عوامل قوت داخلی	۱. استفاده از حمل‌ونقل زمینی موجود: این عامل به‌عنوان یک نقطه قوت داخلی می‌تواند به توسعه گردشگری کمک کند.	۱. برندسازی و تبلیغات گردشگری ضعیف: کمبود تبلیغات و برندینگ گردشگری ممکن است تاثیر تهدیدی برای این فرصت شود.
	۲. جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی: این جاذبه‌ها می‌توانند فرصتی برای جذب گردشگران داخلی و خارجی فراهم کنند.	۲. بی‌اعتمادی عمومی به توسعه زیرساخت‌ها: تهدید بی‌اعتمادی عمومی به دولت و نهادهای دولتی می‌تواند مانع توسعه گردشگری شود.
	۳. پتانسیل انرژی‌های پاک: قزوین به‌دلیل شرایط اقلیمی خاص می‌تواند به‌عنوان مقصد گردشگری پایدار معرفی شود.	۳. محدودیت منابع مالی: مشکلات اقتصادی داخلی و نوسانات بازار ممکن است موجب کاهش منابع مالی برای پروژه‌های گردشگری شود.
	۴. نیاز به درآمد غیرنفتی: بحران‌ها و تحریم‌ها می‌توانند زمینه‌ساز تمرکز بر توسعه گردشگری به‌عنوان منبع درآمد شوند.	۴. مشکلات در زیرساخت‌های حمل‌ونقل هوایی: ناتوانی در توسعه فرودگاه‌ها یا تسهیل دسترسی به این شهر برای گردشگران خارجی ممکن است این تهدید را تشدید کند.
عوامل ضعف داخلی	۱. کمبود تخصص و نیروی انسانی: عدم وجود نیروی متخصص در بخش گردشگری ممکن است توسعه گردشگری قزوین را تحت تاثیر قرار دهد.	۱. فقدان استراتژی‌های مدیریت بحران: مدیریت ضعیف در مواقع بحران و شرایط امنیتی ممکن است اثرات منفی در جذب گردشگران خارجی بگذارد.
	۲. مشکلات زیرساختی در برخی مناطق: برخی مناطق شهری نیاز به توسعه زیرساخت‌ها دارند که می‌تواند بهره‌برداری از فرصت‌ها را به تاخیر بیندازد.	۲. محدودیت‌های فرهنگی و سیاسی: برخی نگرانی‌های فرهنگی و سیاسی ممکن است برای جذب گردشگران خارجی چالش‌برانگیز شود.

آثار تاریخی همچون کاروانسراها و بقاع مذهبی، و همچنین نزدیکی به پایتخت، آن را به یک مقصد جذاب برای گردشگران داخلی و خارجی تبدیل کرده است. با این حال، توسعه گردشگری پایدار نیازمند توجه به چالش‌های متعدد است. یکی از این چالش‌ها، عدم توسعه زیرساخت‌های مناسب گردشگری است که می‌تواند موجب ایجاد مشکلاتی در زمینه حمل‌ونقل، خدمات اقامتی و امنیت گردشگران شود. به‌علاوه، بحران‌های اقتصادی و نوسان‌های سیاسی نیز می‌توانند تاثیرات منفی بر روند رشد گردشگری بگذارند. از سوی دیگر، رشد گردشگری در قزوین باید به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی شود که به محیط‌زیست آسیب وارد نکرده و به حفظ منابع طبیعی کمک کند. برای این منظور، طراحی و اجرای سیاست‌های جامع زیست‌محیطی در کنار ایجاد و تقویت زیرساخت‌ها و خدمات گردشگری، می‌تواند به‌عنوان راه‌حل‌های موثر مطرح شود.

برای تحقق توسعه پایدار گردشگری در قزوین، علاوه بر توجه به جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، می‌بایست همکاری نزدیک‌تری میان مسئولین دولتی، بخش خصوصی و جامعه محلی ایجاد گردد تا همگان از فواید گردشگری بهره‌مند شوند و در عین حال به حفظ هویت فرهنگی و طبیعی استان توجه شود.

۷- نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج تحقیق، می‌توان نتیجه گرفت که گردشگری شهری در شهر قزوین نه‌تنها دارای ظرفیت‌های بالقوه قابل توجهی در زمینه‌های تاریخی، فرهنگی و موقعیت جغرافیایی است، بلکه در صورت بهره‌گیری از برنامه‌ریزی استراتژیک می‌تواند به یکی از پیشران‌های اصلی توسعه پایدار شهری تبدیل شود. در این پژوهش، از مدل تحلیلی متاسوات برای تحلیل استراتژیک وضعیت گردشگری قزوین استفاده شد؛ مدلی که امکان بررسی همزمان منابع داخلی و عوامل محیطی را فراهم می‌کند و به شناسایی تعاملات موثر میان آن‌ها منجر می‌شود. یافته‌های حاصل از مدل متاسوات نشان داد که قزوین با برخورداری از جاذبه‌های تاریخی و طبیعی، دسترسی جغرافیایی مناسب و شبکه حمل‌ونقل نسبتاً مطلوب، از

در بحث پیرامون توسعه گردشگری پایدار در قزوین، می‌توان به این نکته اشاره کرد که این استان با داشتن جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی متنوع، به‌عنوان یکی از مقاصد بالقوه گردشگری در کشور شناخته می‌شود. از طرفی، ویژگی‌های خاص قزوین از جمله معماری سنتی،

مزایای قابل توجهی برای جذب گردشگر برخوردار است. در عین حال، چالش‌هایی مانند کمبود امکانات اقامتی استاندارد، ضعف در تبلیغات گردشگری و نداشتن برند شهری مشخص، موانع مهمی در مسیر توسعه گردشگری شهر به شمار می‌آیند. از سوی دیگر، فرصت‌هایی مانند افزایش گرایش عمومی به گردشگری فرهنگی، رشد فناوری‌های دیجیتال در بازاریابی مقصد، و ظرفیت بالای جذب گردشگر داخلی، زمینه‌ساز برنامه‌ریزی‌های راهبردی هدفمند هستند. تهدیدهایی چون بحران اقتصادی، نوسانات نرخ ارز، آسیب‌های محیط‌زیستی نظیر کم‌آبی و فرسایش منابع طبیعی نیز از جمله عوامل بازدارنده محسوب می‌شوند.

نتایج تحلیل‌ها نشان داد که استراتژی‌هایی نظیر توسعه زیرساخت‌های اقامتی و خدماتی، تقویت تبلیغات هدفمند گردشگری، و جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی می‌تواند موجب افزایش تاب‌آوری و ارتقا جایگاه گردشگری قزوین در سطح ملی شود. همچنین، بهره‌گیری از ظرفیت نهادهای محلی و سازمان‌های غیردولتی در طراحی و اجرای برنامه‌های گردشگری، از دیگر پیشنهاد‌های کلیدی این تحقیق است.

پژوهش حاضر با به‌کارگیری مدل متاسوات و تمرکز بر گردشگری شهری در قزوین، نوآوری‌هایی از منظر کاربرد رویکرد تحلیلی استراتژیک در بافت تاریخی و فرهنگی یک شهر ایرانی ارائه کرده‌است. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی با تمرکز بر مقایسه میان‌شهری، تحلیل‌های تطبیقی با سایر مدل‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره (نظیر AHP یا TOPSIS) و نیز بررسی عمیق‌تر نقش سیاست‌های شهری در توسعه گردشگری، مسیرهای جدیدی را برای توسعه علمی و کاربردی این حوزه فراهم آورند.

با توجه به ماتریس متاسوات و ارزیابی فرصت‌ها و تهدیدها، استراتژی‌های زیر برای توسعه گردشگری قزوین پیشنهاد می‌شود:

۱- استراتژی‌های SO استراتژی‌های استفاده از فرصت‌ها با استفاده از نقاط قوت

۱-۱- تقویت زیرساخت‌های حمل‌ونقل زمینی و هوایی؛ با استفاده از موقعیت جغرافیایی قزوین و تقویت ارتباطات

زمینی و توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل هوایی، می‌توان به جذب گردشگران داخلی و خارجی کمک کرد.

۱-۲- تبلیغات جهانی و معرفی جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی قزوین: بهره‌برداری از جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی قزوین در تبلیغات بین‌المللی و جذب گردشگران خارجی، به‌ویژه با کاهش ایران‌هراسی، می‌تواند اثربخشی زیادی ایجاد کند.

۱-۳- توسعه گردشگری پایدار و استفاده از انرژی‌های پاک: استفاده از منابع طبیعی و انرژی‌های پاک (خورشیدی، بادی) برای جذب گردشگران علاقه‌مند به محیط‌زیست و پایدارسازی صنعت گردشگری در قزوین.

۲- استراتژی‌های WO استراتژی‌های استفاده از فرصت‌ها با کاهش نقاط ضعف

۲-۱- آموزش و جذب نیروی متخصص در بخش گردشگری: با توجه به کمبود نیروی انسانی متخصص، ایجاد دوره‌های آموزشی برای کارکنان و مدیران بخش گردشگری می‌تواند نقش موثری در جذب گردشگران و توسعه گردشگری ایفا کند.

۲-۲- توسعه و بهبود زیرساخت‌ها: شناسایی نیازهای مناطق مختلف و بهبود زیرساخت‌های گردشگری می‌تواند به بهره‌برداری بهینه از جاذبه‌ها کمک کند.

۳- استراتژی‌های ST استراتژی‌های مقابله با تهدیدها با استفاده از نقاط قوت

۳-۱- تقویت برند گردشگری قزوین با استفاده از جاذبه‌های تاریخی و طبیعی: از جاذبه‌های غنی قزوین می‌توان به‌عنوان ابزارهایی برای مقابله با تهدیدها مرتبط با ایران‌هراسی استفاده کرد.

۳-۲- توسعه مشارکت‌های بین‌المللی و پروژه‌های خواهرخواندگی: تقویت روابط بین‌المللی و گسترش پروژه‌های خواهرخواندگی با کشورهای خارجی می‌تواند تهدیدها ناشی از مشکلات سیاسی و فرهنگی را کاهش دهد.

۴- استراتژی‌های WT استراتژی‌های مقابله با تهدیدها

با کاهش نقاط ضعف

۱-۴- مدیریت بحران در بخش گردشگری: تدوین استراتژی‌های مدیریت بحران برای مواقع حساس و شرایط سیاسی و اقتصادی می‌تواند از تاثیر منفی تهدیدها بر گردشگری قزوین بکاهد.

۲-۴- ارتقا مشارکت عمومی و اعتمادسازی در بخش دولتی: تقویت اعتماد عمومی به دولت و افزایش همکاری میان بخش خصوصی و دولتی می‌تواند به بهبود وضعیت گردشگری و جلب سرمایه‌گذاری‌های خارجی کمک کند.

۸- حامیان مالی

مقاله حامی مالی و معنوی نداشته است.

۹- مشارکت نویسندگان

نویسندگان به اندازه یکسان در مفهوم‌سازی و نگارش مقاله سهم هستند. همه نویسندگان محتوای مقاله ارسال برای داوری را تایید کردند و در مورد تمام جنبه‌های کار توافق دارند.

۱۰- اعلام عدم تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در انجام این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی برای ایشان وجود نداشته است.

۱۱- قدردانی

ما از همه افراد برای مشاوره علمی در این مقاله سپاس‌گزاریم.

۱۲- منابع

۱- بدری، سیدعلی؛ رضوانی، محمدرضا؛ ترابی، ذبیح‌الله و ملکان، احمد. (۱۳۹۴). متاسوات، ابزاری استراتژیک برای برنامه‌ریزی گردشگری پایدار (مورد مطالعه: روستای میغان). *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۴ (۱۳)، ۵۰-۲۹.

https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_1093.html

۲- پرچکانی، پروانه؛ هاشمی، سیدسعید؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و ایمانی‌خوشخو، محمدحسین. (۱۳۹۶). تاثیر عوامل تعیین‌کننده در برندینگ پایدار مقاصد گردشگری ساحلی

(مطالعه موردی: منطقه ساحلی چابهار)، *آمایش فضا و ژئوماتیک*، ۲۱ (۴)، ۵۸-۳۵.

<https://hsmmp.modares.ac.ir/article-21-16193-fa.html>

۳- علی‌اکبری، اسماعیل؛ حسن‌زاده، محمد مهدی؛ دادرس، بیژن و سقائی، محسن. (۱۴۰۲). برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری شهر یاسوج با استفاده از مدل متاسوات (Meta-swot) بر اساس رویکرد توسعه پایدار. *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، ۱۰ (۱)، ۱۱۷-۱۳۱.

[10.30473/psp.2023.64956.2620](https://doi.org/10.30473/psp.2023.64956.2620)

۴- کوزه‌گر کالجی، لطفعلی و دارابی، سجاد. (۱۳۹۷). برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری استان ایلام با استفاده از تکنیک Meta swot. *جغرافیا (نشریه انجمن جغرافیایی ایران)*، ۱۶ (۵۹)، ۱۷۸-۱۹۰.

https://mag.iga.ir/article_248382.html

۵- موحد، علی و کهزادی، سالار. (۱۳۸۹). تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری استان کردستان با استفاده از مدل SWOT. *پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۲۱ (۲)، ۸۵-۱۰۲.

https://jupm.marvdasht.iau.ir/article_1569.html

۶- وزیری گهری، حمیدرضا و رضایی، زهرا. (۱۳۹۵). برنامه‌ریزی استراتژیک در سازمان‌ها به کمک مدل swot. *فصلنامه مطالعات آینده پژوهی و سیاستگذاری*، ۲ (۳)، ۶۱-۷۷.

<https://civilica.com/doc/686046>

References

1- Agarwal, R., Grassl, W., & Pahl, J. (2012). Meta-SWOT: Introducing a new strategic planning tool. *Journal of Business Strategy*, 33(2), 12-21.

<https://doi.org/10.1108/02756661211206708>

2- Aliakbari, E., Hasanzadeh, M. M., Dadras, B., & Saghae, M. (2023). Strategic Tourism Planning of Yasouj City Using Meta-Swot Model based on Sustainable Development Approach. *Physical Social Planning*, 10(1), 117-131. [In Persian]

[doi: 10.30473/psp.2023.64956.2620](https://doi.org/10.30473/psp.2023.64956.2620)

3- Andari, R. (2019). Developing a sustainable urban tourism. *Tourism and Hospitality Essentials Journal*, 9(1), 27-30. <https://doi.org/10.17509/thej.v9i1.16986>

4- Badri, S. A., Rezvani, M. R., Torabi, Z., & Malekan,

- A. (2015). META- SWOT: Strategic Tools for Sustainable Tourism Planning (Case Study: Meyghan Village). *Journal of Tourism Planning and Development*, 4(13), 29-50. [In Persian].
https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_1093.html?lang=en
- 5- Bramwell, B., & Lane, B. (1993). Sustainable tourism: An evolving global approach. *Journal of Sustainable Tourism*, 1(1), 1-5. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09669589309450696>
- 6- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1), 1-20. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1758708>
- 7- Heydari, R., Keshtidar, M., Ramkissoon, H., Esfahani, M., & Asadollahi, E. (2022). Sustainable tourism development: Insights and trends. *Highlights Sustain*, 1(2), 41-53. <https://doi.org/10.54175/hsustain1020004>
- 8- Hsu, C. C., & Sandford, B. A. (2007). The Delphi Technique: Making Sense of Consensus. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 12(10), 1-8.
<https://doi.org/10.7275/pdz9-th90>
- 9- Hunter, C. (1997). Sustainable tourism as an adaptive paradigm. *Annals of Tourism Research*, 24(4), 850-867.
[https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(97\)00036-4](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(97)00036-4)
- 10- koozegar, L. & Darabi, S. (2019). Strategic planning, tourism, Ilam, Meta-SWOT. *Geography*, 16(59), 178-190. [In Persian] https://mag.iga.ir/article_248382.html
- 11- Liu, A., & Pratt, S. (2017). Tourism's vulnerability and resilience to terrorism. *Tourism Management*, 60, 404-417. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.01.001>
- 12- Movahed, A., & Kahzadi, S. (2010). Analysis of factors affecting tourism development in Kurdistan Province using the SWOT model. *Quarterly Journal of Urban Research and Planning*, 1(2), 85-102. [In Persian].
https://jupm.marvdasht.iau.ir/article_1569.html
- 13- Parchekani, P., Hashemi, S. S., Eftekhari, A. R., & Imani Khoshkhoo, M. H. (2017). Impact of Decisive Factors in Sustainable Branding on Coastal Tourism destinations (Case study: Chabahar coastal zone). *MJSP*, 21(4), 35-58. [In Persian].
<https://hsmsp.modares.ac.ir/article-21-16193-en.html>
- 14- Rachão, S. A. S., De Jesus Breda, Z., De Oliveira Fernandes, C., & Joukes, V. N. P. M. (2021). Drivers of experience co-creation in food-and-wine tourism: An exploratory quantitative analysis. *Tourism Management Perspectives*, 37, 100783.
<https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100783>
- 15- Rajabi, A., & Jafarpour Ghalehtemouri, K. (2022). Application of Meta-SWOT method for tourism development planning of Farsi Island of the Persian Gulf Region. *J Sustain Tour Entrep*, 4(2), 123-138.
<https://doi.org/10.35912/joste.v4i2.1935>
- 16- Romão, J. (2020). Tourism, smart specialisation, growth, and resilience. *Annals of Tourism Research*, 84, 102995. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102995>
- 17- Santos, Á., & Branco-Teixeira, M. (2020). The contribution of tourism to the regeneration of cities: a route for change. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 12(6), 753-760.
<https://doi.org/10.1108/WHATT-07-2020-0074>
- 18- Sharpley, R. (2009). Tourism Development and the Environment: Beyond Sustainability?. London: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781849770255>
- 19- Varmazyari, H., Asadi, A., Kalantari, K., Joppe, M., & Rezvani, M. R. (2018). Predicting potential agritourism segments on the basis of combined approach: The case of Qazvin, Iran. *International Journal of Tourism Research*, 20(4), 442-457. <https://doi.org/10.1002/jtr.2195>
- 20- Vaziri Gohary, H. R., & Rezaei, Z. (2016). Strategic Planning in Organizations Using the SWOT Model. *Quarterly Journal of Futures Studies and Policy Making*, 2(3), 61-77. [In Persian]

<https://civilica.com/doc/686046/>

21- Wang, X., & Pizam, A. (2021). Application of Meta SWOT in strategic tourism planning. *Annals of Tourism Research*, 87, 103113.

<https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103113>

22- Yang, E., Kim, J., & Hwang, C. S. (2022). The spatial moderating effect of environmental pollution on the relationship between tourism and community resilience. *Tourism Management*, 93, 104554.

<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2022.104554>

23- Yüksel, İ., & Dağdeviren, M. (2007). Strategic management using Meta-SWOT analysis: A case study of the tourism sector. *Tourism Management*, 28(1), 101–111.

<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.10.013>